

Wiesław Karolak

TWÓRCZOŚĆ WSPOMAGAJĄCA ROZWÓJ

„Twórczość wspomagająca rozwój” to autorski program do bloku ćwiczeń „Działania twórcze”.

„Twórczość wspomagająca rozwój” to ćwiczenia, to warsztaty twórcze – praktyczne usprawnianie umiejętności twórczego myślenia i działania. (Warsztat rozumiany jest tutaj jako metoda pracy i jako środek – narzędzie konsultacyjne i ćwiczeniowe służące rozwiązywaniu podstawowych problemów egzystencjalnych). Te warsztaty służą głównie poznaniu siebie i pogłębieniu naszych wyobrażeń o niezwykłych możliwościach tkwiących w nas samych. W ćwiczeniach zastanawiamy się nad tym wartościami, nad tym, co stanowi o pełni życia, czym jest miłość, dobroć, szczęście. Tutaj dogłębnie penetrujemy takie problemy, jak dom, rodzina, szkoła, praca, pieniądze. Tutaj odkrywamy siebie. Sens tych warsztatów polega na tym, by każdy samodzielnie doszedł do poznania siebie, swoich możliwości i ograniczeń.

„Tylko w sobie sam każdy nosi swój skarb i tam źródło znajdował natchnienia” (Sokrates).

W ćwiczeniach zakłada się tworzenie sytuacji, w której z jednej strony ujawni się to, co dla każdego uczestnika jest istotne, a z drugiej – tworzone są warunki, by to, do czego dojdą poszczególni uczestnicy, mogło być doświadczone również przez innych. Warsztaty tworzą otwarte sytuacje wymiany emocji, myśli, znaków, języków.

Te warsztaty są zdominowane przez: *ja – Ja człowiek, ja człowiek podmiotowy*; przez człowieka i jego działanie twórcze, przez jego „twórczość umyślną”. Prof. dr Makary K. Stasiak definiuje twórczość umyślną jako osiągnięcie rozwoju przez umyślnego sprawcę i powiada: „dla sprawcy umyślnego powstają nowe możliwości kierowania własnym rozwojem. Ma on wgląd w to, jak sam działa. Może więc bezpośrednio oddziaływać na swoje postępowanie i tak je modyfikować, aby służyło rozwojowi”.

Tak więc „Twórczość wspomagająca rozwój” to programowanie własnego rozwoju, to w dużym stopniu programowanie sukcesu.

Perspektywa teoretyczna

W podstawach programowych i realizacji „Twórczości wspomagającej rozwój” wychodzimy z przekonania, że **człowiek jest twórczy w swej istocie, że w każdym człowieku ukryta jest siła – siła tworzenia**. Odchodzimy od romantycznej wizji twórczości jako czegoś nadprzyrodzonego, tajemniczego i nadzwyczajnego. Samo myślenie i działanie twórcze traktujemy podobnie jak każdy inny rodzaj aktywności człowieka. Uznajemy, że możliwe jest stymulowanie, rozwijanie, a nawet trenowanie twórczości. Uznajemy, że możliwe, a nawet konieczne jest programowanie naszej przyszłości, programowanie sukcesu.

Orientacja innowacyjna i proinnowacyjna

Innowacja (łac. *inowatio* – ‘odnawianie’) rozumiana jest tutaj jako proces wprowadzania nowych technik, metod, środków, zwyczajów, zmian w sposobie życia i wykonywania czegoś. Opowiadając się za promocją zjawiska „proinnowacyjność” (czyli „bycie za zmianą”), proponuje się postawę nacechowaną pozytywnym i przychylnym nastawieniem wobec progresywnych „zmian rozwojowych”.

Perspektywa praktyczna

Bycie twórczym i kreatywnym pojmuje się tutaj jako określony zespół cech umiejętności, które w określonym stopniu może opanować każdy, ucząc się pewnych reguł i działań związanych z twórczym rozwiązywaniem problemów. Wychodząc z przekonania, że działanie twórcze ma charakter umiejętności polegającej na przekształcaniu myśli, emocji, energii i rzeczy, proponuje się praktyczne doskonalenie tej cechy. Uważa się trenowanie myślenia twórczego, umiejętności twórczych, za możliwe, celowe, a nawet konieczne. Ćwiczeniom myślenia twórczego powinna towarzyszyć motywacja. „Uczymy się najlepiej, gdy robimy wynalazki” (Piage).

Działaniom praktycznym twórczego samorozwoju towarzyszy teoria programowania sukcesu.

Zakłada się, że sukces nie jest przypadkiem. „Sukces nie wybucha od przypadkowej iskry, musisz się sam zapalić” (R. Leach). Sukces jest wynikiem naszych myśli i działań; tak jak zboże na polu nie rodzi się samo, ale wymaga zasiania i pracy rolnika.

Sukces polega na stałym stawianiu sobie celów. Sukces = cel. Umysł ludzki jest jak samonaprowadzająca się torpeda. Jeśli tylko cel jest wyraźnie wytyczony, mamy w swoich programach zdolność stałego korygowania podejmowanych działań, tak aby doprowadziły do tego celu. Cel musi istnieć realnie. Powinien być konkretny,

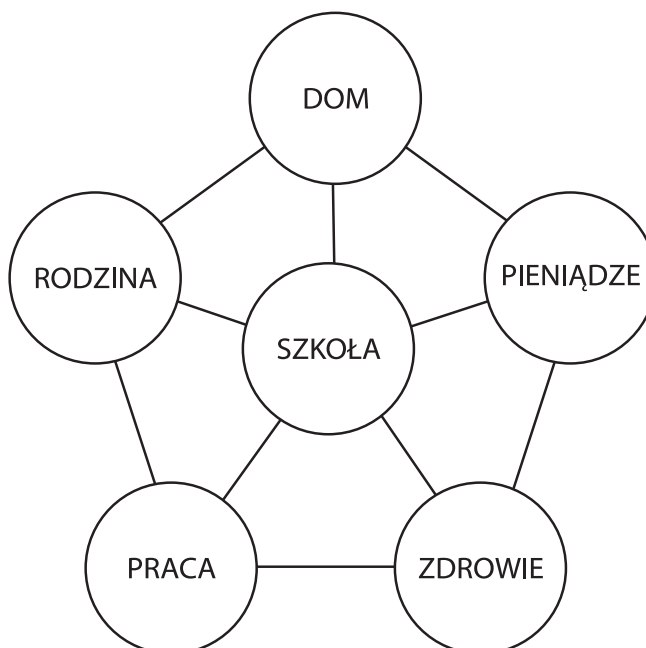
wyraźny. Ludzie bez konkretnych celów nie osiągają sukcesu i narażeni są na przykre zdarzenia oraz niespodzianki w życiu. Mówi się, że jeśli się nie wie, dokąd się idzie, to trzeba bardzo uważać, bo można tam nie trafić!

Formy realizacji programu

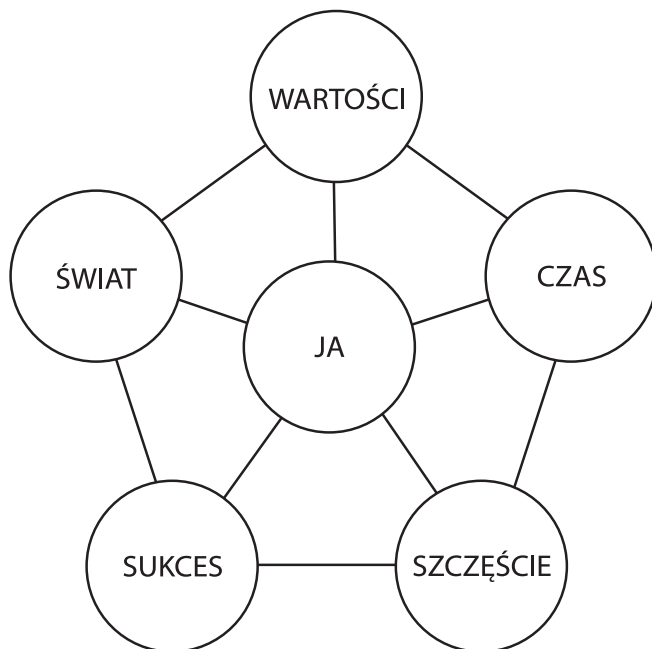
Do realizacji przygotowano sześć głównych tematów, problemów – warsztatów: Są to: **szkoła, dom, rodzina, praca, pieniądze, zdrowie** (rys 1.). Przygotowano również sześć dodatkowych, uzupełniający tematów: **ja, czas, świat, szczęście, sukces, wartości** (rys 2.). Na zakończenie pierwszego etapu procesu pracy nad twórczym samorozwojem przygotowano dwa ćwiczenia. Pierwsze to „autorefleksja” – ewaluacja, autoocena wcześniejszych działań; drugie a zarazem ostatnie ćwiczenie tego cyklu to „Projekt własnego rozwoju”.

Pierwsze sześć tematów oraz dwa ostatnie ćwiczenia są przeznaczone w zasadzie dla osób przechodzących absolutne minimum kontaktu z omawianym programem (skrócony program siedmiu spotkań, czyli 14-16 jednostek lekcyjnych). Całość, czyli pierwszy zestaw sześciu tematów oraz drugi zestaw sześciu tematów i dwa kończące, przewidziano dla osób przechodzących poszerzony kontakt z programem (15 spotkań, czyli 30 jednostek lekcyjnych).

Rys. 1.

Rys. 2.

Prowadzący ćwiczenia (nauczyciele, wychowawcy, arteterapeuci, osoby prowadzące resocjalizację) sami, według własnego uznania lub w porozumieniu z uczniem (pacjentem) wybierają kolejność realizowanych tematów.

Dla prowadzących przewidziano po trzy scenariusze zajęć do każdego tematu oraz przestrzeń na marginesie do uwag, komentarzy, refleksji. W każdym dziale po przedstawieniu trzech kolejnych scenariuszy znajduje się wolna strona dla prowadzących ćwiczenia do napisania własnego scenariusza dotyczącego zajęć związanych z tym tematem.

Przykładowe ćwiczenia:

1. DOM to...
2. RODZINA jest jak...

Temat: DOM to...

Cele:

- Szeroka penetracja tematu „Dom”
- Wizualizacja własnych dążeń.

Materiały: specjalnie przygotowane strony „książka dla studenta” (rozkładówka 2xA4), kolorowe gazety, klej, nożyczki.

Przebieg ćwiczenia:

Polecenie 1

DOM to... – „Burza mózgów”.

Zapis tekstowy. Proponowana technika pracy: mapy mentalne *mind maps*.

Polecenie 2

DOM to...

Stwórz obraz domu. Format 18x18 cm. Wykonaj pracę techniką *collage*.

Wyszukaj odpowiednie ilustracje i wykonaj kompozycję, która mogłaby zobrazować wcześniej wymyśloną przez Ciebie wizję Twojego domu. Aby zobrazować swoją wizję, możesz posłużyć się przenośnią, metaforą, symbolami, możesz stworzyć również kompozycję nieprzedstawiającą.

Wystawa – konfrontacja.

Rozkładamy prace na podłodze.

Rozmowa z uczestnikami ćwiczenia na temat powstałych prac, na temat trafności wypowiedzi, powstałych skojarzeń, metafor.

Spróbuj inaczej.

Czy teraz, po konfrontacji z innymi pracami, masz jakieś szczególne refleksje?

Czy masz teraz inny obraz domu?

Zapisz te spostrzeżenia w kolumnie „Spróbuj inaczej”.

Polecenie 3

DOM to...

Zastanów się, co najważniejsze w wizji Twojego domu? Co jest istotą Twojego domu?

Wykonaj miniaturowy obraz Twojego domu. Format 10x10cm.

Polecenie 4

DOM to...

Stwórz znak – logo Twojego domu. Format 1x1cm.

Polecenie 4

DOM to... Słowo kluczowe. Jedno słowo. Jedno jedyne, najważniejsze słowo.

Wpisz to słowo w ostatni wolny kwadrat.

Wystawa – konfrontacja.

Rozkładamy prace na podłodze.

Rozmowa z uczestnikami ćwiczenia na temat powstałych prac, na temat trafności wypowiedzi, powstałych skojarzeń, metafor.

Nowy punkt widzenia.

Czy teraz, po wykonaniu przez siebie kolejnych etapów ćwiczenia, zmieniasz swój dotychczasowy punkt widzenia? Zapisz to w kolumnie „Nowy punkt widzenia”.

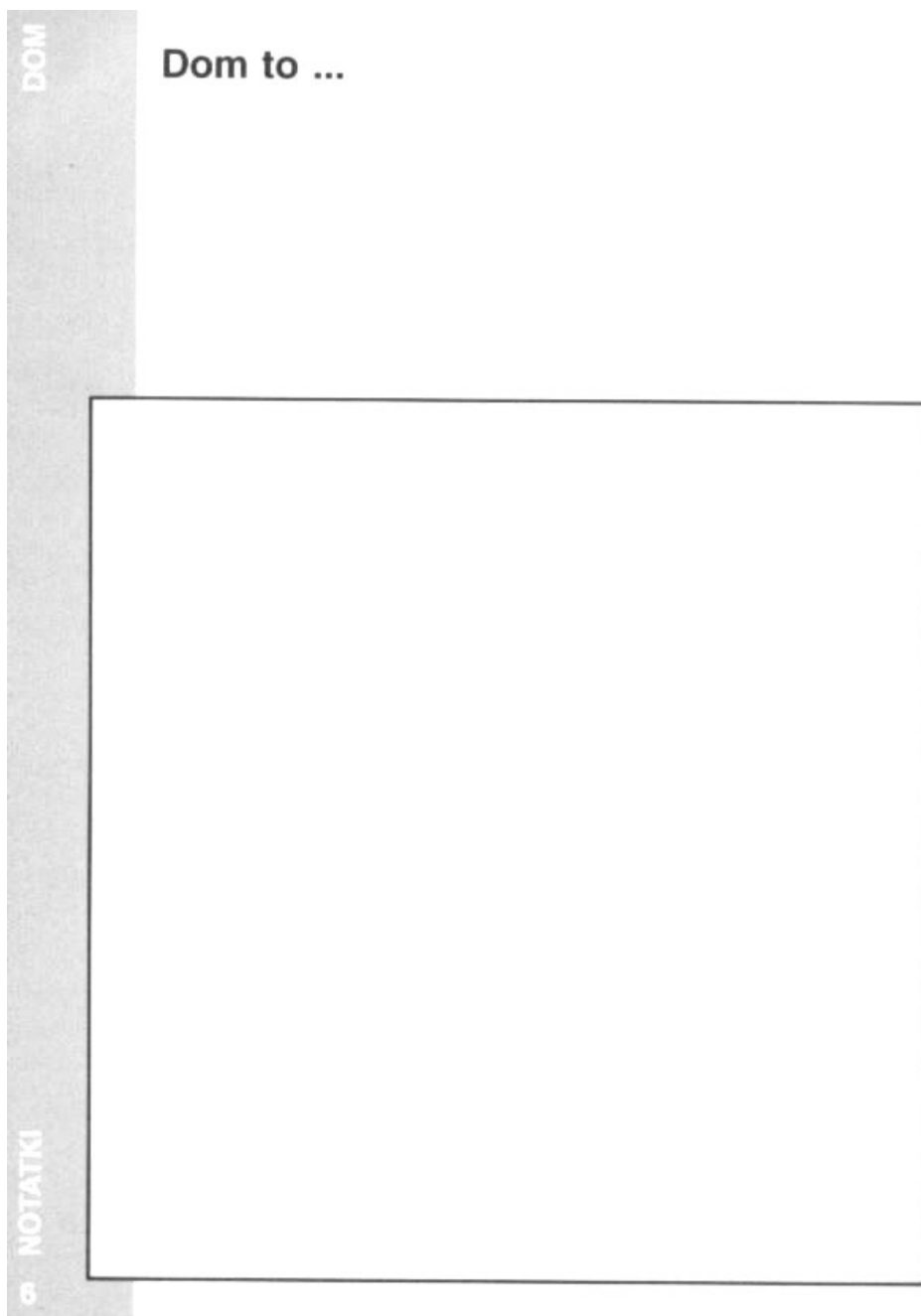
Temat: RODZINA jest jak...**Cele:**

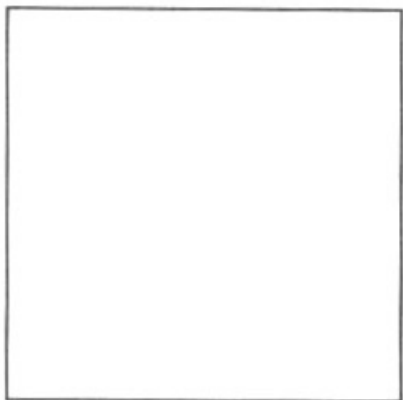
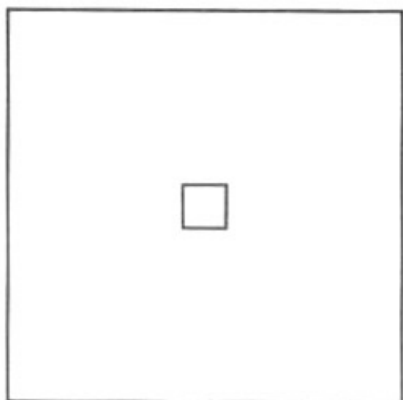
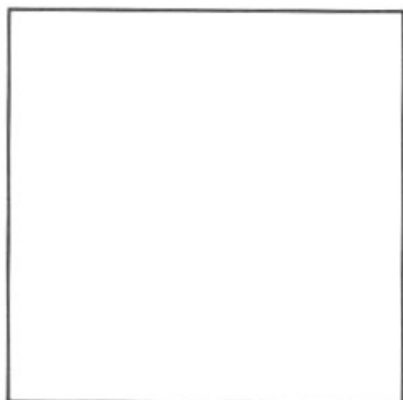
– Szeroka penetracja tematu „Rodzina”

– Wizualizacja własnych wyobrażeń.

Forma działania: zapis tekstowy, *collage* – wycinki z gazet przyklejane do powierzchni kartonu, rysunek.

Rys. 3. **DOM to...** rozkładówka z zeszytu ćwiczeń dla studenta do wypełnienia

Mój nowy punkt widzenia:

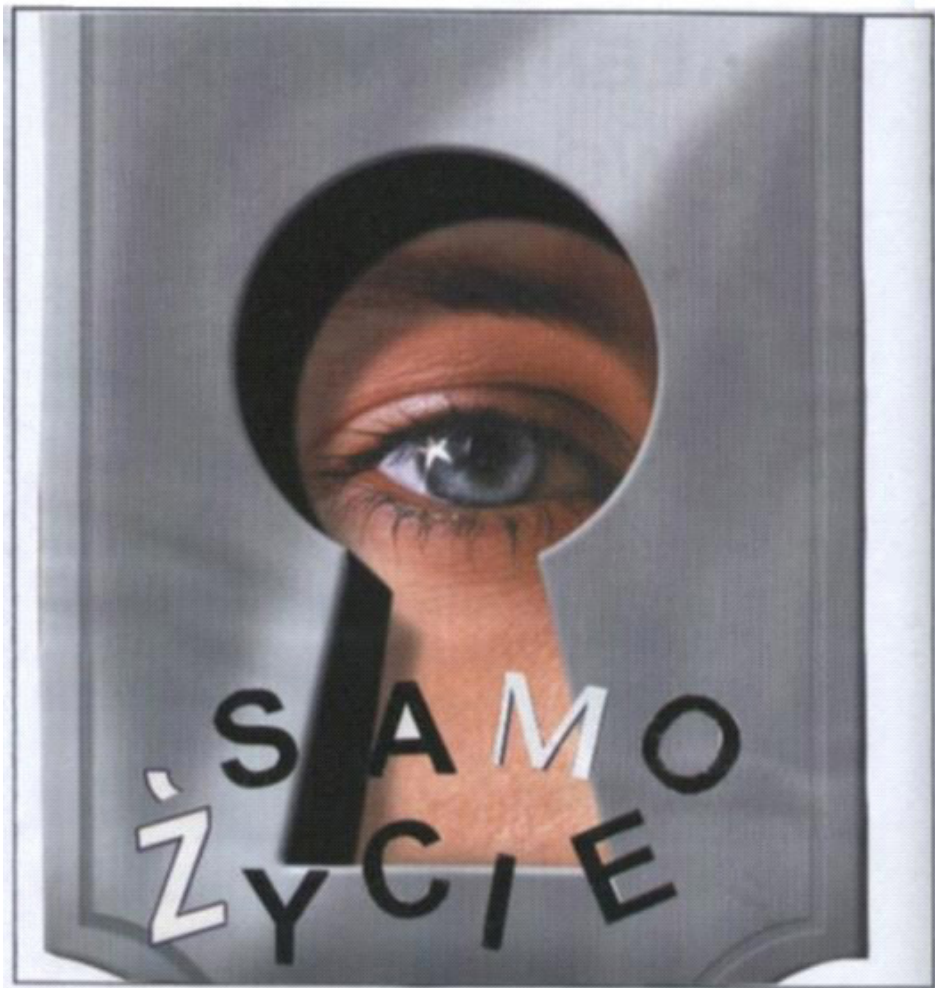

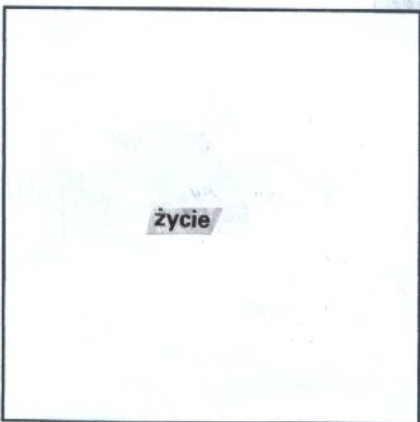
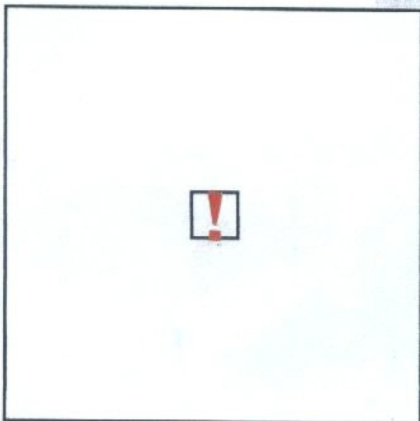
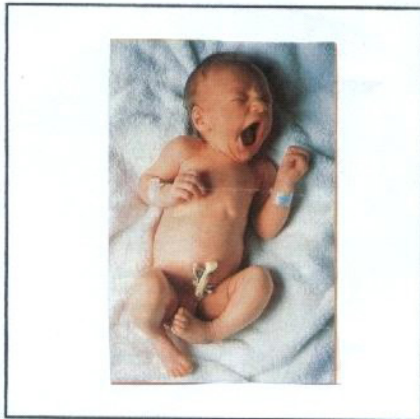
DOM

NOTATKI

Rys. 4. Przykładowo rozwiązanie tematu „DOM to...”

DOM to ... azyl, ciepło, życie, prywatność, dumność,
wolność, rodzina, zwierzęta; 'otwarty', początek i koniec, radość,
szczęście, miłość, skromny; miłość, radość, przyjęcie, ciepło, wnętrza
pamięci,

DOM → miejsce początku życia; miejsce pierwszych kontaktów międzyludzkich, pierwszych doświadczanych nadek, emocji

Dom to poczucie bezpieczeństwa, miłości, radości, przyjęcia, tolerancji ...

Dom to koniec życia jednego i początek następnego...

Dom to życie!

NOWY PUNKT WIDZENIA

DOM TO POJĘCIE BARDZO SUBIEKTYWNE

W 2401M OBIEKTYWIZMIE

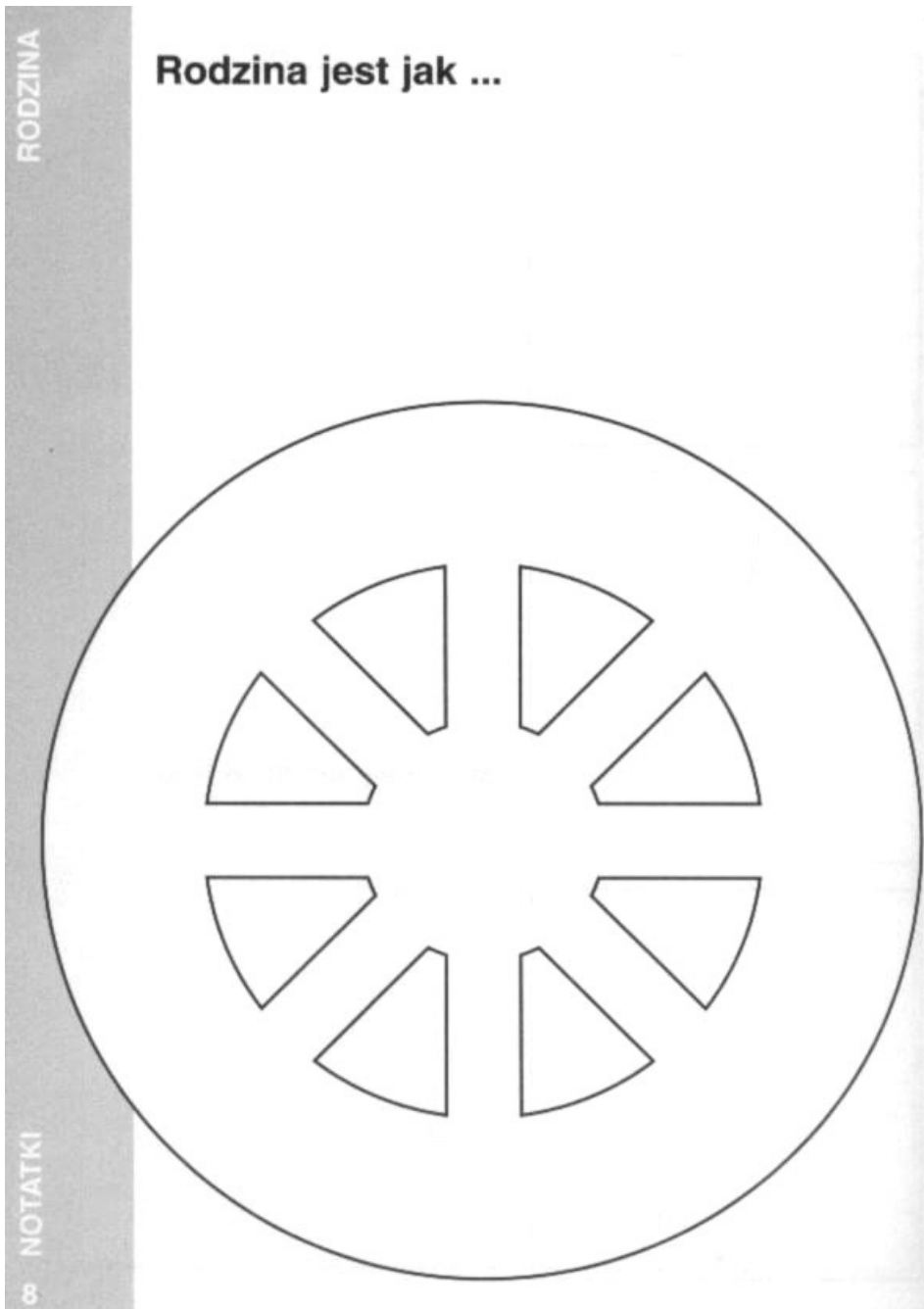
Dom to masa problemów i cała kolejna masa sposobów na ich rozwiązanie.

Dom to niewątpliwa walka o jego /domu/ formę, atmosferę i istnienie.

Z ostatnich obserwacji i rozmów z innymi: dom to sposób do zwątpienia; niedługo akcji; dom to 90% narzeka wygłi, skopania, rozważań, planów.

Dom to recycling życia!

Rys. 5. „Rodzina jest jak...” rozkładówka z zeszytu ćwiczeń do wypełnienia

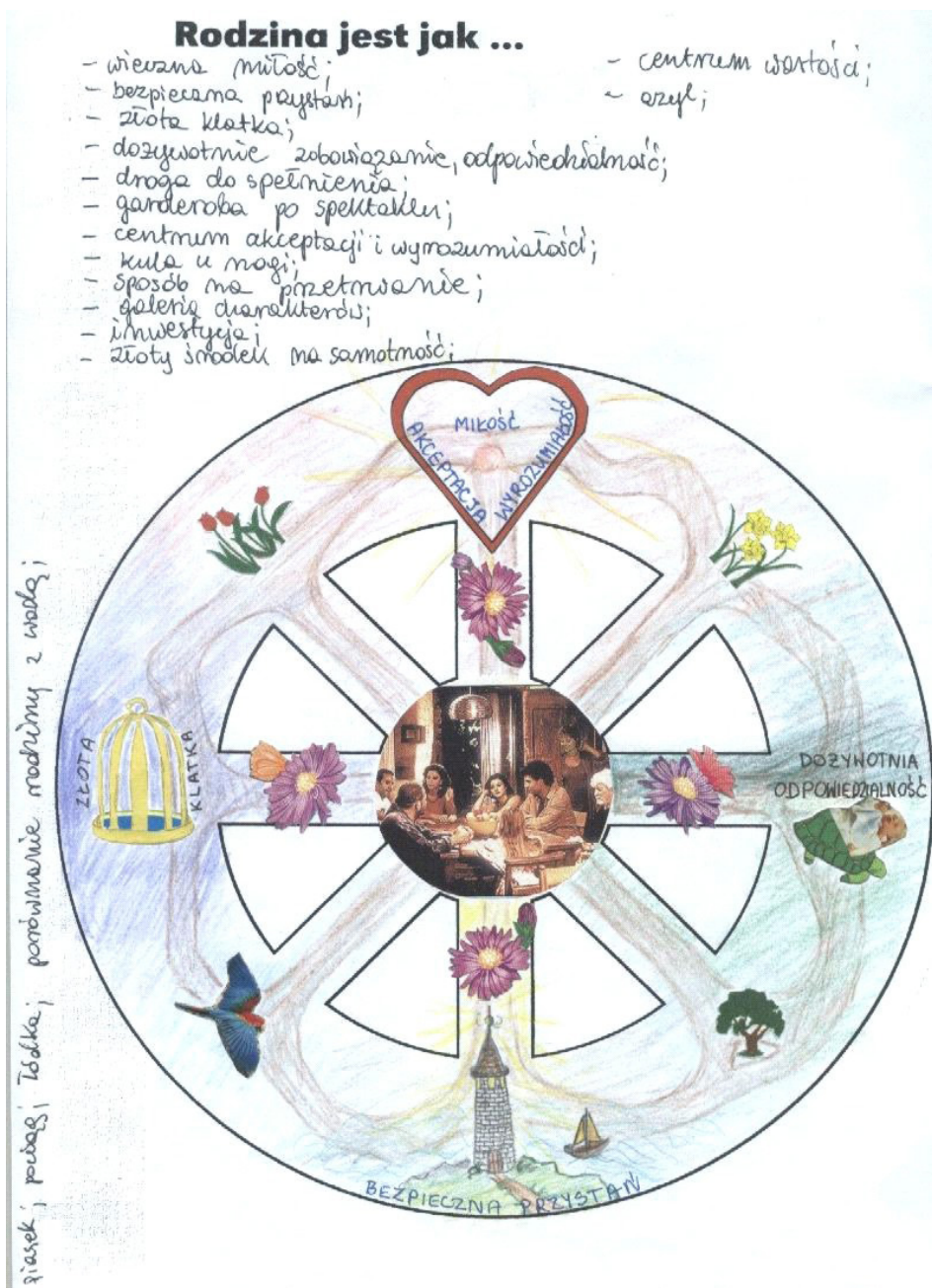

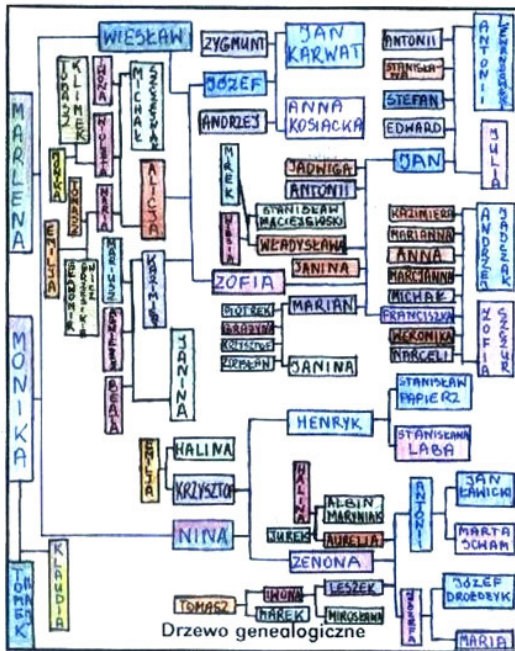
RODZINA

Mój nowy punkt widzenia:

NOTATKI

Rys. 6. Przykładowe rozwiązanie tematu „Rodzina jest jak...”

Moja rodzina

Szerególnie upodobałam sobie obokine ze strony mego ojca, a zwłaszcza szeregmiaków. Nie wiem dlaczego, ale u nich czuje się najlepiej - prawie jak u siebie w domu. Może to wynika z tego, że są to ludzie bardzo serdeczni i gościnni, zwłaszcza ciocia Ala - siostra mego taty. Nie wyobrażam sobie wakacji bez odwiedzenia ich domostwa.

Mój nowy punkt widzenia:

Rodzina jest czymś czego nie można się wyrzec. Może być tak, że nie utrzymuje się z nią kontaktów, lecz przez sam brak tego kontaktu nie przestaje ona być rodziną. Na dobrą sprawę nie ma niczego nie dałoby się naprawić. Najpewno dziecią bępn w przyszłości utrzymując w swoim domu taką atmosferę jakiegostwa mego ojca. Gościnność i serdeczność to bardzo ważne czynniki, które mogą decydować o kontaktach w rodzinie. Tradycje wielokrotności jednak nie dziecią bępn podtrzymać. Zaurozycium, że adlegość nie decyduje o więziach rodzimnych lecz tradycje podtrzymywanie tych więzi przekazywana z pokolenia na pokolenie.

Materiały: specjalnie przygotowane strony „książka dla studenta” (rozkładówka 2xA4), flamastry, pastele, kolorowe gazety, klej, nożyczki.

Przebieg ćwiczenia

Polecenie 1

Używając wolnych skojarzeń dokończ zdanie: Rodzina jest jak...

Zapis tekstowy. Proponowana technika pracy mentalnej „wolne skojarzenia”.

Polecenie 2

„Rodzina jest jak koło”.

Z listy wypisanych wcześniej określeń wybierz dwa najbardziej pozytywne. Wpisz te określenia w kole naprzeciw siebie w układzie wertykalnym.

Wybierz dwa najbardziej negatywne określenia i wpisz w kole naprzeciw siebie w układzie horyzontalnym.

Znajdź kolejno cztery określenia pomiędzy każdym pozytywnym i negatywnym.

Znajdź formę wizualną dla wszystkich wypisanych określeń rodziny. Wykonaj pracę techniką *collage*. Wyszukaj odpowiednie ilustracje i wykonaj kompozycję, która mogłaby zobrazować wcześniej wymyślone przez Ciebie skojarzenia z rodziną. Aby zobrazować swoją wizję, możesz posłużyć się przerośnią, metaforą, symbolami, możesz tworzyć również kompozycję nieprzedstawiającą.

Wystawa – konfrontacja.

Rozkładamy prace na podłodze.

Rozmowa z uczestnikami ćwiczenia na temat powstałych prac, na temat trafności wypowiedzi, powstałych skojarzeń, symboli.

Spróbuj inaczej.

Czy teraz, po konfrontacji z innymi pracami, masz jakieś szczególne refleksje?

Czy masz teraz inne skojarzenia? Czy masz inny obraz rodziny?

Zapisz te spostrzeżenia w kolumnie „notatki”.

Polecenie 3

Rodzina – drzewo genealogiczne.

Zastanów jak wygląda Twoje drzewo genealogiczne.

Wykonaj miniaturowy obraz Twojego drzewa genealogicznego. Format 15x15cm.

Dokonaj analizy Twojego drzewa genealogicznego. Zastanów się nad tym, kto jakie role odgrywa w Twojej rodzinie? Kogo akceptujesz, a kogo nie akceptujesz? Kto jest dla Ciebie postacią neutralną? Dlaczego?

Polecenie 4

Moja rodzina.

W oparciu o analizę Twojego drzewa genealogicznego stwórz obraz wizji Twojej idealnej rodziny

Wystawa – konfrontacja

Rozkładamy prace. Rozmowa z uczestnikami ćwiczenia na temat powstałych prac, na temat wypowiedzi: „Drzewo genealogiczne” i „Moja rodzina”.

Nowy punkt widzenia.

Czy teraz, po wykonaniu przez Ciebie kolejnych etapów ćwiczenia, zmieniasz swój dotychczasowy punkt widzenia na temat rodziny? Zapisz to w kolumnie „Nowy punkt widzenia”.

Program „Twórczość wspomagająca rozwój” powstał w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi w Międzynarodowym Instytucie Edukacji przez Sztukę. W 2000 roku powstał zestaw 42 ćwiczeń treningowych. Wszystkie ćwiczenia zostały sprawdzone w ramach przedmiotu *działania twórcze* na Wydziale Pedagogicznym w specjalizacjach *pedagogika zdrowia* i *psychopedagogika*. Ogółem w pierwszym roku ćwiczenia zostały zrealizowane z ponad 500 osobami. Następnie zostały sprawdzone w działaniu przez studentów specjalności dyplomowej *arteterapia* na poziomie licencjackim oraz na studiach podyplomowych. W roku 2001 została wydana publikacja *Twórczość wspomagająca rozwój* (zeszyt z ćwiczeniami dla prowadzących zajęcia i zeszyt ćwiczeń dla ucznia). W 2002 roku w realizacji programu uczestniczyło około 1800 studentów; wielu nauczycieli, wychowawców i arteterapeutów rozpoczęło stosowanie programu i wymienionych podręczników.

LITERATURA

- TWÓRCZOŚĆ wspomagająca rozwój (2002), Zeszyt z ćwiczeniami dla prowadzących zajęcia; Zeszyt ćwiczeń dla ucznia, oprac. W. Karolak i zespół, Łódź.
TWÓRCZY i harmonijny rozwój człowieka (2000), oprac. M.K. Stasiak, Łódź.